

قوانین، مقررات و مباحث عمومی آزمون‌های کارشناسی رسمی

ویژه تمامی رشته‌ها (دادگستری و قوه قضائیه)

ویرایش جدید

مؤلف: مهندس محمد عظیمی آقداش
پایه یک نظام مهندسی و کارشناس رسمی دادگستری

سرشناسه:

عنوان قراردادی:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

موضوع:

موضوع:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

عظیمی آقداش، محمد، ۱۳۵۰ -

ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc.

قوانین، مقررات و مباحث عمومی آزمون‌های کارشناسی رسمی ویژه تمامی رشته‌ها (دادگستری و قوه قضائیه) // مولف محمد عظیمی آقداش.

تهران : نوآور.

ص. ۳۵۲

۲-۵۷۱-۱۶۸-۶۰۰-۹۷۸

فیبیا

ایران. قوه قضائیه -- آزمون‌ها

کانون کارشناسان رسمی دادگستری -- آزمون‌ها

۱۳۹۷ ق۹ع/۸/۱۳/۲۶۱۳ KMHH

۵۵/۳۴۷

۵۳۱۵۹۷۳

قوانین، مقررات و مباحث عمومی آزمون‌های کارشناسی رسمی

مؤلف:

ناشر:

شمارگان:

شابک:

مهندس محمد عظیمی آقداش

نوآور

۱۳۰۰ نسخه

۲-۵۷۱-۱۶۸-۶۰۰-۹۷۸

مرکز پخش:

نوآور، تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان شهدای ژاندارمری
نرسیده به خیابان دانشگاه ساختمان ایرانیان، پلاک ۵۸ طبقه اول،
واحد ۳ تلفن: ۹۲ - ۰۲۱۶۶۴۸۴۱۹۱
www.noavarpub.com

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و
مصنفان مصوب سال ۱۳۴۸ برای ناشر محفوظ و منحصراً متعلق به نشر
نوآور می‌باشد. لذا هرگونه استفاده از کل یا قسمتی از این کتاب (از
قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی، اسکن، عکس برداری، نشر الکترونیکی، هر
نوع انتشار به صورت اینترنتی، سی دی، دی وی دی، فیلم فایل صوتی یا
تصویری و غیره) بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع بوده و شرعاً
حرام است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

لطفاً جهت دریافت الحاقات و اصلاحات احتمالی این کتاب به سایت انتشارات نوآور مراجعه فرمایید.

www.noavarpub.com

https://telegram.me/noavarpub

https://www.instagram.com/noavarpub/

خواننده فرهیخته و بزرگوار

نشر نوآور ضمن قدردانی و ارج نهادن به اعتماد شما به کتاب‌های این انتشارات، به استحضارتان می‌رساند که همکاران این انتشارات، اعم از مؤلفان و مترجمان و کارگروه‌های مختلف آماده‌سازی و نشر کتاب، تمامی سعی و همت خود را برای ارائه کتابی درخور و شایسته شما فرهیخته گرامی به کار بسته‌اند و تلاش کرده‌اند که اثری را ارائه نمایند که از حداقل‌های استاندارد یک کتاب خوب، هم از نظر محتوایی و غنای علمی و فرهنگی و هم از نظر کیفیت شکلی و ساختاری آن، برخوردار باشد.

با این وجود، علی‌رغم تمامی تلاش‌های این انتشارات برای ارائه اثری با کمترین اشکال، باز هم احتمال بروز ایراد و اشکال در کار وجود دارد و هیچ اثری را نمی‌توان الزاماً مبرا از نقص و اشکال دانست. از سوی دیگر، این انتشارات بنابه تعهدات حرفه‌ای و اخلاقی خود و نیز بنابه اعتقاد راسخ به حقوق مسلم خوانندگان گرامی، سعی دارد از هر طریق ممکن، به‌ویژه از طریق فراخوان به خوانندگان گرامی، از هرگونه اشکال احتمالی کتاب‌های منتشره خود آگاه شده و آن‌ها را در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی رفع نماید.

لذا در این راستا، از شما فرهیخته گرامی تقاضا داریم درصورتی که حین مطالعه کتاب با اشکالات، نواقص و یا ایرادهای شکلی یا محتوایی در آن برخورد نمودید، اگر اصلاحات را بر روی خود کتاب انجام داده‌اید پس از اتمام مطالعه، کتاب ویرایش‌شده خود را با هزینه انتشارات نوآور، پس از هماهنگی با انتشارات، ارسال نمایید، و نیز چنانچه اصلاحات خود را بر روی برگه جداگانه‌ای یادداشت نموده‌اید، لطف کرده عکس یا اسکن برگه مزبور را با ذکر نام و شماره تلفن تماس خود به ایمیل انتشارات نوآور ارسال نمایید، تا این موارد بررسی شده و در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی کتاب اعمال و باعث ارتقا و هرچه پربارتر شدن محتوایی کتاب و ارتقاء سطح کیفی، شکلی و ساختاری آن گردد.

نشر نوآور، ضمن ابراز امتنان از این عمل متعهدانه و مسئولانه شما خواننده فرهیخته و گرانقدر، به‌منظور تقدیر و تشکر از این همدلی و همکاری علمی و فرهنگی، درصورتی که اصلاحات درست و بجا باشند، متناسب با میزان اصلاحات، به‌رسم ادب و تشکر و قدرشناسی، نسخه دیگری از همان کتاب و یا چاپ اصلاح‌شده آن و نیز از سایر کتب منتشره خود را به‌عنوان هدیه، به انتخاب خودتان، برایتان ارسال می‌نماید، و درصورتی که اصلاحات تأثیرگذار باشند در مقدمه چاپ بعدی کتاب نیز از زحمات شما تقدیر می‌شود.

همچنین نشر نوآور و پدیدآورندگان کتاب، از پیشنهادها، نظرات، انتقادات و راه‌کارهای شما عزیزان در راستای هرگونه بهبود کتاب، و هرچه بهتر شدن سطح کیفی و علمی آن صمیمانه و مشتاقانه استقبال می‌نمایند.

نشر نوآور

تلفن: ۰۲۱۶۶۴۸۴۱۹۱-۲

www.noavarpub.com
info@noavarpub.com

فهرست مطالب

<p>معرفی کارشناس توسط هیأت تعیین کارشناسان استان ..... ۱۳۴</p> <p>آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی دادگستری ..... ۱۳۶</p> <p>دستورالعمل ساماندهی زمان و فرایند کارشناسی رسمی ..... ۱۴۱</p> <p>تعرفه دستمزد کارشناسان رسمی دادگستری ..... ۱۴۸</p> <p>فصل سوم: قوانین و مقررات کاربردی</p> <p>۱۶۶.....</p> <p>- قانون شهرداری‌ها ..... ۱۶۶</p> <p>- قانون نوسازی و عمران شهری ..... ۱۸۲</p> <p>- قانون اراضی شهری ..... ۱۸۴</p> <p>- قانون زمین شهری ..... ۱۸۵</p> <p>- قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها ..... ۱۸۶</p> <p>- قانون تملک آپارتمان‌ها ..... ۱۸۷</p> <p>- آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان‌ها ..... ۱۹۲</p> <p>- قانون پیش فروش ساختمان ..... ۱۹۵</p> <p>- آیین نامه اجرایی قانون پیش فروش ساختمان ..... ۲۰۲</p> <p>- قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ..... ۲۰۶</p> <p>- آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج ..... ۲۱۰</p> <p>- آیین نامه اجرایی تبصره ماده ۱ لایحه قانونی تجدید قرارداد ..... ۲۱۲</p> <p>- قانون ائمنی راه‌ها و راه آهن ..... ۲۱۳</p> <p>- آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها ..... ۲۱۴</p>	<p>مقدمه ..... ۷</p> <p>فصل اول : قوانین حاکمیتی ..... ۹</p> <p>قسمت اول / اصولی از قانون اساسی ..... ۹</p> <p>قسمت دوم / موادی از قانون مدنی ..... ۱۹</p> <p>قسمت سوم / موادی از قانون مسئولیت مدنی ..... ۴۳</p> <p>قسمت چهارم / موادی از قانون مجازات اسلامی ..... ۴۷</p> <p>- موادی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) ..... ۵۸</p> <p>فصل دوم: قوانین و مقررات کارشناسان رسمی ..... ۶۴</p> <p>قانون کارشناسان رسمی دادگستری ..... ۶۴</p> <p>آیین نامه اجرائی قانون کارشناسان رسمی دادگستری ..... ۸۳</p> <p>ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم و آیین نامه‌های اجرائی آن ..... ۱۰۳</p> <p>آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم توسعه ..... ۱۰۴</p> <p>دستورالعمل اجرایی تبصره ماده ۲۷ آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۷ برنامه سوم ..... ۱۱۶</p> <p>دستورالعمل کارآموزی کارشناسان رسمی ..... ۱۲۰</p> <p>دستورالعمل کارآموزی کارشناسان رسمی دادگستری موضوع ماده ۱۸۷ ..... ۱۲۰</p> <p>دستورالعمل کارآموزی کارشناسان رسمی دادگستری ..... ۱۲۵</p> <p>آیین نامه نحوه تعیین کارشناسان رسمی .. ۱۳۰</p> <p>بخشنامه در رابطه با آیین نامه نحوه تعیین کارشناسان رسمی ..... ۱۳۳</p>
---	---

مرحل تنظیم نظریه کارشناسی.....	۲۴۳
موارد استتکاف از کارشناسی.....	۲۴۳
دریافت حق الزحمه کارشناسی.....	۲۴۴
دریافت هزینه‌های کارشناسی.....	۲۴۴
انواع کارشناسی (یک نفره، سه نفره، پنج نفره، نه نفره، یازده نفره).....	۲۴۴
صلاحیت رشته امور ثبتی.....	۲۴۵
صلاحیت رشته راه و ساختمان.....	۲۴۶
مسئولیت انتظامی (حرفه‌ای) کارشناسان.....	۲۴۶
تخلفات و مجازات‌های انتظامی کارشناسان.....	۲۴۸
مجازات انتظامی کارشناسان رسمی.....	۲۴۹
بایدها و نبایدهای کارشناسی.....	۲۵۲
اسناد رسمی.....	۲۵۳
ابلاغ‌های قانونی.....	۲۵۴
تحقیق و معاینه.....	۲۵۴
ارزیابی اموال.....	۲۵۵
اعتراض به ارزیابی.....	۲۵۶
انتخاب ارزیاب مجدد.....	۲۵۷
نیم عشر اجرائی یا حق الاجراء.....	۲۵۷
نمونه قرار ارجاع امر به هیأت کارشناسان.....	۲۵۸
پیوست ۱: واحدهای شمارش.....	۲۵۹
پیوست ۲: واژگان و اصطلاحات.....	۲۶۳
ضمایم: احکام و مسائل عقیدتی.....	۳۰۶
احکام نماز و روزه و زکات و خمس.....	۳۰۶
دانستی‌های دینی و مذهبی.....	۳۲۸
احکام.....	۳۲۸
دانستی‌های سیاسی و اجتماعی.....	۳۳۳
قانون اساسی.....	۳۳۳
ویژگی‌های قانون اساسی.....	۳۳۳

ظرفیت کانال‌ها، انه‌ار مستحدثه و شبکه‌های آبیاری و زهکشی.....	۲۱۴
حریم خطوط هوایی انتقال و توزیع نیروی برق.....	۲۱۵
دستورالعمل جامع امور نمایندگان قوه قضائیه و نظارت بر مراجع شبه قضایی.....	۲۱۷

فصل چهارم: کارشناسی در آیین دادرسی مدنی.....	۲۲۵
قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی).....	۲۲۵

فصل پنجم: کارشناسی در آیین دادرسی کیفری.....	۲۳۳
قانون آیین دادرسی کیفری.....	۲۳۳

فصل ششم: مباحث عمومی کارشناسی.....	۲۳۷
مباحث عمومی و کاربردی مختص کارشناسان رسمی.....	۲۳۷
کارشناس.....	۲۳۷
روش‌های ارجاع به کارشناس.....	۲۳۸
انتخاب کارشناس.....	۲۳۸
قرار کارشناسی دادگاه.....	۲۳۸
وظایف کارشناس.....	۲۳۸
روش مطالعه پرونده.....	۲۴۰
مطالعه پرونده یادداشت‌برداری و خلاصه‌نویسی.....	۲۴۰
ابزار کارشناسی.....	۲۴۰
الزامات نظریه کارشناسی.....	۲۴۰
گزارش کارشناسی.....	۲۴۱
تعاریف و ارکان گزارش.....	۲۴۱
اجرای قرار کارشناسی.....	۲۴۲
اعلام نظر کارشناسی.....	۲۴۲

اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام	۳۳۳.....
۳۴۰.....	۳۳۳.....
ترکیب شورای بازنگری قانون اساسی	۳۳۴.....
۳۴۰.....	۳۳۵.....
وظیفه دیوان عدالت اداری	۳۳۵.....
۳۴۱.....	۳۳۵.....
وظایف دادسرا	۳۳۵.....
۳۴۱.....	۳۳۶.....
شروط انتخاب رئیس قوه قضائیه	۳۳۶.....
۳۴۱.....	۳۳۶.....
دیوان عالی کشور	۳۳۶.....
۳۴۱.....	۳۳۷.....
سازمان‌های وابسته به قوه قضائیه	۳۳۷.....
۳۴۱.....	۳۳۷.....
وقایع تاریخی انقلاب	۳۳۷.....
۳۴۱.....	۳۳۷.....
مناسبت‌های تاریخ شمسی	۳۳۷.....
۳۴۲.....	۳۳۷.....
رخدادهای مذهبی و دینی	۳۳۷.....
۳۴۴.....	۳۳۷.....
مناسبت‌های تاریخ قمری	۳۳۷.....
۳۴۶.....	۳۳۷.....
	سازمان و ارگان‌های زیر نظر قوه قضائیه
	۳۳۸.....
	۳۳۹.....
	وظایف شورای عالی امنیت ملی
	۳۳۹.....
	اعضای شورای عالی امنیت ملی
	۳۳۹.....
	وظایف دیوان محاسبات کشور
	۳۳۹.....
	وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام
	۳۴۰.....

**سؤالات آزمون کارشناسی رسمی
دادگستری رشته راه و ساختمان
شهریور ۱۳۹۹..... ۳۴۸**

منابع و مأخذ..... ۳۵۲

به نام قاضی الحاجات و داور روز محشر

خدا را شاکر و سپاسگزارم که توفیق مضاعف و سعادت روزافزون عنایت فرمود تا در راستای ادامه تدوین کتاب‌های اختصاصی ویژه کارشناسان رسمی دادگستری مستند به «ماده ۵۴ آیین‌نامه اجرایی قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری» و «ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم توسعه»؛ کتاب حاضر را با عنوان «قوانین و مقررات مربوط به کارشناسی» مختص تمام رشته‌های کارشناسان رسمی در قالب گزیده‌ای از قوانین و مقررات جاری کشور، مرتبط با وظایف، مسئولیت‌ها و فعالیت‌های کارشناسان رسمی دادگستری، مشتمل بر شش فصل، یک پیوست و یک ضمیمه، به شرح ذیل:

فصل اول - قوانین حاکمیتی

فصل دوم - قوانین و مقررات کارشناسان رسمی

فصل سوم - قوانین و مقررات کاربردی

فصل چهارم - کارشناسی در آیین دادرسی مدنی

فصل پنجم - کارشناسی در آیین دادرسی کیفری

فصل ششم - مباحث عمومی و کاربردی مختص کارشناسان رسمی

پیوست ۱ - واحدهای شمارش

پیوست ۲ - واژگان و اصطلاحات

ضمیمه - احکام و مسائل عقیدتی و سیاسی

تهیه و تدوین نمایم، تا توسط نشر نوآور، ناشر اختصاصی کتاب‌های کارشناسان رسمی به زیور طبع آراسته گردد.
با حمد و ثنا به درگاه احدیت، و مصادف بودن اتمام این کتاب با سالروز وفات کریمه اهل بیت حضرت فاطمه معصومه (س)، این اثر ناچیز به پیشگاه و بارگاه ملکوتی آن بزرگوار تقدیم می‌گردد.

محمد عظیمی آفداش

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوّب سال ۱۳۴۸ و آیین‌نامه اجرایی آن مصوّب ۱۳۵۰، برای ناشر محفوظ و منحصرأ متعلق به نشر نوآور است. لذا هر گونه استفاده از کل یا قسمتی از مطالب، اشکال، نمودارها، جداول و تصاویر این کتاب، در دیگر کتب، مجلات، نشریات، سایت‌ها و موارد دیگر، و نیز هر گونه بهره‌برداری از مطالب این کتاب تحت هر عنوانی از قبیل چاپ، فتوکپی، اسکن، تایپ از آن، تهیه فایل پی‌دی‌اف و عکس‌برداری از کتاب، و همچنین هر نوع انتشار به صورت اینترنتی، الکترونیکی، سی‌دی، دی‌وی‌دی، فیلم، فایل صوتی یا تصویری و غیره بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع و غیرقانونی بوده و شرعاً نیز حرام است، و متخلفین تحت پیگرد قانونی و قضایی قرار می‌گیرند.

با توجه به اینکه هیچ کتابی از کتب نشر نوآور به صورت فایل ورد یا پی‌دی‌اف و موارد این‌چنین، توسط این انتشارات در هیچ سایت اینترنتی ارائه نشده است، لذا در صورتی که هر سایتی اقدام به تایپ، اسکن و یا موارد مشابه نماید و کل یا قسمتی از متن کتب نشر نوآور را در سایت خود قرار داده و یا اقدام به فروش آن نماید، توسط کارشناسان امور اینترنتی این انتشارات، که مسئولیت اداره سایت را به عهده دارند و به طور روزانه به بررسی محتوای سایت‌ها می‌پردازند، بررسی و در صورت مشخص شدن هر گونه تخلف، ضمن اینکه این کار از نظر قانونی غیر مجاز و از نظر شرعی نیز حرام می‌باشد، وکیل قانونی انتشارات از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، پلیس فتا (پلیس رسیدگی به جرایم رایانه‌ای و اینترنتی) و نیز سایر مراجع قانونی، اقدام مقتضی به عمل آورده، و طی انجام مراحل قانونی و اقدامات قضایی، خاطبان را مورد پیگرد قانونی و قضایی قرار داده و کلیت خسارات وارده به این انتشارات و مؤلف از متخلفان اخذ خواهد شد.

همچنین در صورتی که هر یک از کتابفروشی‌ها، اقدام به تهیه کپی، جزوه، چاپ دیجیتال، چاپ ریسو، آفست از کتب انتشارات نوآور نموده و اقدام به فروش آن نمایند، ضمن اطلاع‌رسانی تخلفات کتابفروشی مزبور به سایر همکاران و مؤذعین محترم، از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اتحادیه ناشران، و انجمن ناشران دانشگاهی و نیز مراجع قانونی و قضایی اقدام به استیفای حقوق خود از متخلف می‌نماید.

خرید، فروش، تهیه، استفاده و مطالعه از روی نسخه غیراصل کتاب، از نظر قانونی غیرمجاز و شرعاً نیز حرام است.

انتشارات نوآور از خوانندگان گرامی خود درخواست دارد که در صورت مشاهده هر گونه تخلف از قبیل موارد فوق، مراتب را با از طریق تلفن‌های انتشارات نوآور به شماره‌های ۲-۰۲۱۶۶۴۸۴۱۹۱ و ۰۹۱۰۲۹۹۱۰۸۹ (تلگرام انتشارات) و یا از طریق ایمیل انتشارات به آدرس info@noavarpub.com و یا از طریق منوی تماس با ما در سایت www.noavarpub.com به این انتشارات ابلاغ نمایند، تا از تزییح حقوق ناشر، پدیدآورنده و نیز خود خوانندگان محترم جلوگیری به عمل آید، و در راستای انجام این امر مهم، به عنوان تشکر و قدردانی، از کتب انتشارات نوآور نیز هدیه دریافت نمایند.

فصل اول

قوانین حاکمیتی

قسمت اول / اصولی از قانون اساسی^۱

اصل ۳ قانون اساسی: دولت جمهور اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم^۲، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.

۲- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌های با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر.

۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح، و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۸ تصویب و به سال ۱۳۶۸ بازنگری شده‌است.

۲. اصل ۲ قانون اساسی: جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به:

- ۱- خدای یکتا (لااله الاالله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او.
- ۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین.
- ۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا.
- ۴- عدل خدا در خلقت و تشریح.

۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام.

۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه:

- الف- اجتهاد مستمر فقهای جامع‌الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام‌الله علیهم اجمعین.
- ب- استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها.
- ج- نفی هر گونه ستم‌گری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری.

- ۴- تقویت روح بررسی و تتبع^۱ و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.
  - ۵- طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.
  - ۶- محو هر گونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.
  - ۷- تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.
  - ۸- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.
  - ۹- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
  - ۱۰- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضروری.
  - ۱۱- تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور.
  - ۱۲- پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و بر طرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.
  - ۱۳- تأمین خودکفایی در علوم و فنون صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.
  - ۱۴- تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.
  - ۱۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.
  - ۱۶- تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان.
- اصل ۴ قانون اساسی:** کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهاء شورای نگهبان است.

۱. تتبع: امری یا موضوعی را به دقت مطالعه کردن؛ تفحص؛ تبعیت کردن؛ پیروی کردن.

اصل ۱۲ قانون اساسی: دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی الابد غیرقابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل می‌باشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراهای برطبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.

اصل ۱۳ قانون اساسی: ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند.

اصل ۱۷ قانون اساسی: مبداء تاریخ رسمی کشور هجرت پیامبر اسلام (صلی‌الله‌علیه و آله و سلم) است و تاریخ هجری شمسی و هجری قمری هر دو معتبر است، اما مبنای کار ادارات دولتی هجری شمسی است. تعطیل رسمی هفتگی روز جمعه است.

اصل ۲۲ قانون اساسی: حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

اصل ۲۸ قانون اساسی: هر کس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک‌یک افراد کشور تأمین کند.

اصل ۲۹ قانون اساسی: برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی.

- اصل ۳۱ قانون اساسی:** داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است، دولت موظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند بخصوص روستائین و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم کند.
- اصل ۳۴ قانون اساسی:** دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نماید، همه افراد ملت حق دارند این‌گونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته‌باشند و هیچ کس را نمی‌توان از دادگاهی که به موجب قانون حق مراجعه به آن را دارد منع کرد.
- اصل ۴۰ قانون اساسی:** هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار^۱ به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.
- اصل ۴۳ قانون اساسی:** برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می‌شود:
- ۱- تأمین نیازهای اساسی: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه.
  - ۲- تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد. این اقدام باید با رعایت ضرورت‌های حاکم بر برنامه‌ریزی عمومی اقتصاد کشور در هر یک از مراحل رشد صورت گیرد.
  - ۳- تنظیم برنامه اقتصادی کشور به صورتی که شکل و محتوا و ساعت کار چنان باشد که هر فرد علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشد.
  - ۴- رعایت آزادی انتخاب شغل، و عدم اجبار افراد به کاری معین و جلوگیری از بهره‌کشی از کار دیگری.

۱. اضرار: ضرر رسانیدن؛ زیان رساندن؛ گزند رسانیدن.

- ۵- منع اصرار به غیر و انحصار و احتکار و ربا و دیگر معاملات باطل و حرام.
- ۶- منع اسراف و تبذیر^۱ در همه شئون مربوط به اقتصاد، اعم از مصرف، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع و خدمات.
- ۷- استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشور.
- ۸- جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور.
- ۹- تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهاند.
- اصل ۴۵ قانون اساسی:** انفال^۲ و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی، کوه‌ها، دره‌ها، جنگل‌ها، نیزارها، بیشه‌های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث، و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید، تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.
- اصل ۴۶ قانون اساسی:** هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است و هیچ کس نمی‌تواند به عنوان مالکیت نسبت به کسب و کار خود امکان کسب و کار را از دیگری سلب کند.
- اصل ۴۹ قانون اساسی:** دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه‌کاری‌ها^۳ و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی، دائر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت‌المال بدهد این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به وسیله دولت اجرا شود.

۱. تبذیر: زیاد و بی‌هوده خرج کردن؛ اسراف.

۲. انفال: جمع نَفْل؛ غنیمت‌ها، بهره‌ها.

۳. مقاطعه‌کار: کسی که ضمن عقد قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه، انجام دادن هرگونه عمل و یا فروش کالایی را با شرایط مندرج در قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه در قبال مزد یا بها و به مدت معین تعهد نماید. پیمانکار.